

РОЛЬ ТЕРМІНОЛОГІЧНИХ СЛОВНИКІВ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ФАХОВОГО МОВЛЕННЯ (НА ПРИКЛАДІ СЛОВНИКА ТЕРМІНІВ ГІДРОТЕХНІКИ)

*Думанська Л. Б. (Одеська державна академія будівництва та архітектури,
м.Одеса, Україна)*

В умовах сучасного інформаційного суспільства розвиток науки і техніки тісно пов'язаний з формуванням мовної та мовленнєвої свідомості майбутніх фахівців. Метою навчання мови спеціальності у вищому навчальному закладі є досконале вивчення студентами термінологічного інструментарію сучасної науки, вироблення навичок правильного використання різних загальнонаукових та спеціальних понять залежно від сфери та умов спілкування, подолання комунікативних бар'єрів.

Загальновідомо, що фахова література характеризується значною кількістю термінів та терміносполук, які позначають специфічні реалії або поняття різних галузей науки, техніки, мистецтва. Саме опрацювання (переклад, тлумачення) термінології спричиняє значні труднощі для студентів під час роботи з фаховим текстом.

Робота над семантизацією спеціальної лексики неможлива без навчального термінологічного словника. Таке лексикографічне видання дозволяє чітко розуміти зміст фахової дисципліни, навчитися здійснювати необхідні операції з мовним матеріалом при продукуванні власного мовлення, підвищує якість та ефективність інтелектуального опрацювання матеріалу, оптимізує та забезпечує перспективність самоосвіти у подальшому науково-професійному зростанні.

Термінологічний словник є різновидом тлумачного словника, містить результати теоретичних або експериментальних досліджень у вигляді наукових понять та їх номінативних одиниць; подає короткі відомості наукового або прикладного змісту, що розраховані на фахівців різної кваліфікації. У навчальному процесі дуже широко використовуються словники, які відображають термінологію певної спеціальності чи курсу. Такі словники, особливо тлумачні та тлумачно-перекладні, відображають поняттєво-термінологічний апарат певної наукової теорії і використовуються у навчальному процесі у якості довідкової бази.

Більшість фахових термінологічних словників належить до словників пасивного типу, тобто це алфавітні словники, призначені для читання спеціальної літератури. Активні словники повинні містити елементи, які сприяють переходу від пасивного знання слів до їхнього використання в

мовленнєвій діяльності, тому викладачеві варто для такого видання підібрати лексикографічні одиниці за принципами сполучуваності, частотності, словотвірної цінності, навчально-методичної доцільності.

Викладач повинен пояснити, що перекладання вузькогалузевих термінів, загальноновживаних та загальнонаукових слів має специфіку; якщо під час перекладу підібрати постійний перекладний еквівалент неможливо, тоді слід використовувати лексичні трансформації: додавання, вилучення, заміни, контекстуальні заміни (конкретизацію, генералізацію, антонімічний переклад). Також слід враховувати, що майже 50% усіх слів науково-технічного тексту становлять термінологічні паралелі.

Сполучуваність слів, що відображає закономірні предметно-логічні відношення поняття, що є основою терміна, є важливим критерієм під час відбору лексики. Ситуативно-тематичний принцип реалізується в установленні певного кола тем та ситуацій, у класифікації термінів за тематичними групами, сприяє виявленню парадигматики термінологічних одиниць, розширює потенційний словник студента.

Вищезазначеним вимогам відповідає «Короткий російсько-український тлумачний словник термінів гідротехніки», в основу якого покладено функціонально-системний принцип відбору та організації матеріалу.

Словник охоплює терміни та термінологічні словосполучення на позначення гідротехнічних споруд енергетичних та промислових підприємств, споруд та конструкцій для захисту від шкідливого впливу води, водотранспортних та портових споруд, механічного обладнання водопропускних споруд, гідравліки споруд тощо.

Лексико-граматичні конструкції, що вміщені у словнику, отримують конкретне лексичне наповнення, поширюють знання студентів щодо лексичної системи української мови у межах гідротехнічної галузі, оскільки такий словник містить не тільки спеціалізовану, а й загальнонаукову та загальноновживану лексику, яка вступає у мовленнєвий контакт з термінами.

Таким чином, термінологічний словник, створений за вищезазначеними принципами, забезпечує ефективне засвоєння термінології певного фаху, стимулює пізнавальну активність студентів, дозволяє індивідуалізувати процес навчання, надає можливість підготовки до писемної та усної мовленнєвої комунікації.

Окрім того, ефективність термінологічного перекладного словника зростає, якщо він виконує функцію невід'ємної складової навчально-дидактичного комплексу.